

HORVÁTOK A MURA MENTÉN: ITTHON

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: BALI LÓRÁNT

FOTÓ: MURA RÉGIÓ ETT

A magyarországi horvátok több népcsoportra tagolódnak – más-más dialektust beszélnek, és a Kárpát-medencébe telepedésük is eltérő történelmi körülmények között zajlott.

A Mura menti horvátok szállásterület-tengelye a Nagykanizsát Szepetneken át Letenyével összekötő út mentén található, délről a Murával határolva. Ez, akárcsak a történelem során, úgy napjainkban is hat a tájhasználatra, illetve az anyaországgal való politikai, kulturális, társadalmi-gazdasági kapcsolataikra. Erről tanúskodik a horvát-ma-

gyar „interregprogram” jelszava is: „A folyók összekötnek és nem elválasztanak”.

A többi magyarországi horvát népcsoporttól elkülönülve élnek, de erős rokonságot mutatnak a horvátországi muraközi horvátokkal. Utóbbiak szállásterülete az egykori Zala vármegye Mura és Dráva által határolt része, Horvátország Muraköz megyéje (Međimurska županija).

A török uralom előestéjén egyes magyar-horvát lakosságú vidéket 1546-tól a befolyásos Zrínyi család uralta. A központ, Nagyka-

niza 1690-ben szabadul fel a török alól, ettől fogva folyamatos a jobbagység ideáramlása. A *Lexikon locorum* adatai alapján ebben az időben már valamennyi település horvát anyanyelvű volt. Az oszmánok kiűzetése után a Rákóczi-szabadságharc tizedelte meg a népességet, s a nemzeti küzdelem elbukása is közrejátszott, hogy a Habsburgok a rebellis magyarok helyére az örökös tartományokból, valamint a Horvátországból érkező jobbagyok letelepedését és a horvát származású földesurak birtokszerzését támogatták. A 18. század derekán így

vált például Tótszentmárton a Varasd környéki Bedekovich, míg Tótszerdahely és Molnári a Zajgar család birtokává.

A létfenntartás nehézségeit mutatja, hogy a jobbagyok folyamatosan szervezkedtek a földesuraikkal szemben, még 1802-ből is tudunk ilyen esetekről. A kedvezőtlen gazdasági környezettel hozható összefüggésbe a falvak ekkori rendkívül alacsony, mindössze néhány száz fős népessége. Az 1848–49-es harcok idején a térség horvátjai Jellasics horvát bán csapatai

ellen küzdöttek. A szabadságharcot követő jobbagyfelszabadítás sem hozta meg a fellendülést, a törpe-

Sokaknak volt szőlője a királyi Jugoszláviában, akárcsak sok muraközi horvátnak Magyarországon – a határ egészen az államszocialista rendszer létrejöttéig nem jelentett merev elválasztást!

birtokokkal rendelkező, népes családok az elszegényedés sorsára jutottak. A társadalmi ranglétrán való

A Mura közkedvelt kirándulóhely a kajakosok, kenusok körében

A folyó Magyarország egyik legsebesebb folyóvíze. Horvátország várható schengeni csatlakozásával egyszerűbbé válik e potenciál kihasználása

A MURA

Az Alpok központi területeiről érkezik és 45 km hosszan határfolyó hazánk és Horvátország között. A legnagyobb víztömeget a késő tavaszi, illetve a nyári időszakban vezet le. Az alpi vízgyűjtőn májusban van a hóolvadás, a gyenge másodlagos őszi maximumot pedig a mediterrán ciklonok okozzák, de a környékbeli mellékfolyói, a Kerka és a Principális-csatorna vízrendszere is erősen befolyásolja vízjárását.

megkapaszkodás lehetőségét a századfordulón a hat hónapos sum-mámunka vagy a fuvarosmunka adta. Bár Trianonnal térben szétszakadt a terület, a társadalmi-gazdasági, rokoni kapcsolatok fennmaradtak. A kettős birtokosság volt jellemző: sokaknak volt szőlője a királyi Jugoszláviában, akárcsak sok muraközi horvátnak Magyarországon – a határ egészen az államszocialista rendszer létrejöttéig nem jelentett merev elválasztást!

A kommunista hatalomátvétellel

viszont durva idők következtek: a jugoszláv–magyar kapcsolatok súlyos romlásaként 1949. szept. 30-án – a többi szocialista országhoz

dődött. A politikai és katonai szembenállás közvetlenül hatott a határ mentén élők mindennapjaira is: a 15 km-es határsávból több mint 3400 embert telepítettek ki, elsősorban a rendszer vélt ellenségeit: a Horthy-korszak tisztviselőit, egyházi személyeket, volt csendőröket, valamint kulákokat.

A 15 km-es határsávból több mint 3400 embert telepítettek ki, elsősorban a rendszer vélt ellenségeit: a Horthy-korszak tisztviselőit, egyházi személyeket, volt csendőröket, kulákokat.

hasonlóan – felmondtuk az együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt, 1950-től kifejezetten ellenséges, kisebb katonai konfliktusokkal terhelt időszak kez-

szolidáció hozta meg, lehetővé vált a családi és társadalmi kapcsolatok újrászervezése, az iskolákban a szerbhorvát nyelv oktatása, a kulturális élet fellendülése. Murakeresztúr és

SZERBHORVÁT NYELV

A Tito vezette Jugoszláviában a szerbhorvát számított a hivatalos nyelvnek, amelyet a két nyelv vegyítésével hoztak létre. A hivatalos érintkezésben kellett volna használni, de helyi szinten általában az adott tagköztársaság „anyanyelvét” alkalmazták. Az államszocialista magyar nemzetiségi politika a jugoszláv központi elképzelésekhez igazodott: a szerb és a horvát nemzetiségi iskolákban is a szerbhorvát nyelvet oktatták – akárcsak a pedagógusképzés során.

Szoba, hagyományos berendezéssel

Egy múlt század eleji szoba hagyományos berendezései láthatók: az ágy (postela), tulipános láda (lajca, sublak), a falon lévő feszület pedig a család vallásosságáról árulkodik

TÓT ÉS MÉGIS HORVÁT?

A Mura menti horvát falvak közül kettő, Tótszerdahely és Tótszentmárton nevében is szerepel a „tót” elnevezésrész. Ez azonban nem keverendő össze a hazai szlovákságot illető, a 20. században is használt tót megnevezéssel. Esetünkben ez ugyanis az egykori magyar közjogi nyelvben Szlavóniára használt kifejezésre utal, innen ered a „tót” előtag.

Fedák-kúria

Fedák Sári 1904-ben vett magának birtokot Tótszerdahelyen és építtette a ma felújított állapotban lévő kúriát. Az épület tíz szobával, konferenciateremmel és irodákkal szolgálja a térségi horvátokat. Itt található a Mura Régió ETT-székhelye és a Stjepan Blažetin Horvát Művelődési Intézet

Merítőháló

A merítőhálós halászat ősi mesterségét már csak hagyományörzés céljából gyakorolják a folyón. Egykor gyakori foglalatossága volt a környék lakosságának. Az „emelőzéshez” csak egy gémeskúthoz hasonló alkalmatlanság és ráerősített, kifeszített emelőháló kell

FOTÓ: MURA RÉGIÓ ETT

MURA RÉGIÓ EURÓPAI TERÜLETI TÁRSULÁS

A szervezet 2015-ben alakult tótszerdahelyi székhellyel. A határon átnyúló csoportosulás legfőbb gyökerének az 1993-ban létrejött Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás keretei között folytatott együttműködés tekinthető. Összesen 21 tagtelepülés alkotja, ezek közül 13 található Magyarországon (Bázakerettye, Eszteregnye, Fityeház, Letenye, Molnári, Murakeresztúr, Petrivente, Rigyác, Semjénháza, Szepetnek, Tótszentmárton, Tótszerdahely, Valkonya) és 8 fekszik Horvátországban (Donja Dubrava, Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Goričan, Kotoriba, Legrad, Orehovica, Sveta Marija).

Tótszerdahely nőtte ki magát központi településsé, de a jelentősebb fejlesztések és beruházások elmaradtak. Az egyetlen nagyfoglalkoztató a Rijeka (Fiume) és Koper irányába komoly forgalmat bonyolító murakeresztúri vasútállomás volt. A 70–80-as évektől a férfiak körében gyakorivá vált a vidéki munkavállalás, az úgynevezett hetelés. A rendszerváltást követően aztán vala-

mennyi településen létrejöttek a nemzetiségi önkormányzatok és egyre több hagyományörző egyesület alakult. A római katolikus, a mai magyar átlaghoz viszonyítva jelentősen aktívabb vallásgyakorlók lakosságból a 10 évvel ezelőtti népszámláláskor 3370-en vallották magukat horvátnak – ez a települések népességének felét-harmadát, Tótszerdahely esetében majdnem kétharmadát jelenti. Aktív közösségük működik Nagykanizsán, ahol majdnem ötszáz, magát horvátnak valló lakos él. Asszimilációjuk ugyanakkor annak ellenére is előrehaladott, hogy két településen is működik általános iskolájuk, Tótszerdahely pedig a Fedák-kúria nemzetiségi művelődési központnak ad helyet.

BALÁZS LŐRÁNT
GEOGRÁFUS ÉS POLITOLÓGUS,
A HORVÁT–MAGYAR
HATÁRON ÁTNYÚLÓ
KAPCSOLATOK KUTATÓJA

CIKKÜNK AZ INNOVÁCIÓS ÉS
TECHNOLÓGIAI MINISZTERIUM
ÚNKP-20-5. KÓDSZÁMÚ, ÚJ NEMZETI
KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK
A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS ALAPPÓL
FINANSZÍROZOTT SZAKMAI
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

FOTÓK: MURA RÉGIÓ ETT

